

Sdu uitg., Den Haag.

Ryan, J.C., 1992. Conserving biological diversity. In: E. Ayres (ed.), State of the World 1992. Worldwatch paper 108, Worldwatch Institute, Washington D.C.: 9-26.

Slovic, P., B. Fischhoff & S. Lichtenstein, 1979. Rating the risks. Environment 21 (3): 14-39.

Steg, E.M., 1996. Gedragsverandering ter vermindering van het autogebruik. Theoretische analyse en empirische studie over probleembesef, verminderingsbereidheid en beoordeling van beleidsmaatregelen. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.

Unterbrunner, U., 1991. Umweltangst-Umwelterziehung. Vorschläge zur Bewältigung der Ängste Jugendlicher vor Umweltzerstörung. Veritas, Linz.

Summary

Opinions of children about loss of nature

An inquiry was held among approx. 400 school-children (age: 8-16 years) in order to test their feelings about deterioration of the environment and the extinction of species. The majority of pupils answered that they regret the extinction of species, especially popular ones. For about 10% it does not matter at all (fig.3). A similar proportion of indifference was found for air, water and soil pollution; air pollution was taken most seriously (fig.1).

Dying of the forest was taken very seriously by 60% of the pupils; this percentage increased after being shown a slide of a dead forest (fig.4a). A similar result was obtained in respect to the assumed extinction of a common plant species: it was taken more seriously after some information had been given (fig.4b).

More than half of the students predicted a bad future for The Netherlands. This is rather alarming. However, this pessimistic view can be changed into a more optimistic one by stimulating activities to improve the own environment. Schoolteachers should not only pay attention to deterioration of the environment, but also to possibilities for improving environmental quality. The fact that most suggestions from the children for improving environmental quality concern the household (fig.6) may indicate that a lot of scholars are willing to behave in an environmentally friendly way.

Dankwoord

Tineke Sessink ben ik dankbaar voor de inzage in haar scriptie (van 1995): "Te erg om waar te zijn; bewustwording van de milieucrisis als rouwproces".

Dr. A. A. Mabelis
Keppellaan 36
3958 JC Amerongen



Activiteiten buiten de paden zijn spannend!

Natuurbeleven als voorwaarde voor toekomstig natuurbehoud

Platform

In deze rubriek is ruimte voor opinies en reacties

Gerrit Jan de Bruyn

Nog niet zo heel lang geleden verklaarde een Haagse wethouder, dat hij, als hij aan de rand van de stad stond en zag dat daar helemaal niets was, het daar benauwd van kreeg. Toen ik, als geboren en getogen Hagenaar in wiens jeugd aan de stadsrand het paradijs begon, die uitspraak hoorde uit de mond van een democratisch gekozen stadsbestuurder, kreeg ik het daar benauwd van. Hier botsen twee kennelijk totaal verschillende belevingswerelden. Hoe ontstaat zo'n verschil? Door jeugdervaringen? Ik weet het niet, ik ken de jeugd niet van die ander, ik weet alleen wat natuur in mijn jeugd voor mij heeft betekend.

Ik ben op duinzand geboren en voor de oorlog namen mijn ouders en groot-

ouders mij mee naar de vele parken in en om Den Haag. Ik sliep daar in een hangmat tussen de bomen, groef holen, bouwde hutten en leerde eetbare bessen en paddestoelen plukken.

Een gelukkige jeugd in de oorlog

In de oorlog woonde ik in wat nu een nieuwbouwwijk is, midden in het weiland aan de stadsrand. Ik heb daar, ondanks die oorlog, een gelukkige jeugd gehad: slootje springen, schaatsen en uren turen naar die wondere wereld die ik onder water ontdekte. Ik weet werkelijk niet hoe ik de oorlog doorgelopen zou zijn zonder deze rijkdom: het geweld van Duitse V2's en Engelse bommen, mijn onderduikperiode, de hongerwinter. En dan ging het niet alleen om brandhout en beukenenootjes, die ik stiekem uit de Voordes haalde: het besef er te mogen zijn op de wereld, ondanks het feit dat mijn soortgenoten elkaar afmaakten en mijzelf bedreigden, dat besef is steeds weer gegroeid als ik mij kon terugtrekken in de polders, op de strandvlakte en in de strandwalbossen.

Na de oorlog kon ik weer de duinen in: Meijndel, Kijfhoek, Bierlap...

Hutten bouwen
moet ook kunnen.

Gelukkig vond ik een vrouw met wie ik dit alles kon delen. Samen beleefden we de duinen zo intensief dat onze zoon nog bijna in de Bierlap is geboren!

Acties tegen bedreigingen

Maar als ik zie hoe alles wat mijn leven zo verrijkt heeft in de loop der jaren door stadsuitbreiding verloren is gegaan of nog steeds wordt bedreigd, dan krijg ik het daar benauwd van. Bij iedere nieuwe dreigende aantasting ben ik, gelukkig samen met een groeiend aantal anderen, in actie gekomen: protestmarsen met span-
doeken en toespraken en kritische vragen op hoorzittingen. Soms met succes en soms zonder.

De diverse actiegroepen zijn in de loop van de tijd gerespecteerde en gesubsidieerde instellingen geworden. Zij produceren gedegen rapporten en volgen juridische procedures, uiteraard ook weer met wisselend succes. Maar als acties van een bevlogen minderheid niet worden gedragen door de steun van een zwijgende meerderheid kan het succes uiteindelijk alleen maar tijdelijk zijn. Daarom is het nodig dat de belangstelling voor de natuur wordt gewekt bij steeds meer mensen.

Natuureducatie

Zo ben ik in I.V.N.-verband mee gaan doen aan het leiden van publiekswandelingen, groene cursus, duincursus, vogelzangcursus en gidsencursus en het houden van dia-lezingen voor allerlei groeperingen die dat maar aan wilden horen. Ik vond het fijn om educatief bezig te zijn en ik bereikte veel mensen, maar toch altijd alleen nog maar een kleine groep van al geïnteresseerden. Er moest nog iets heel anders gebeuren om nog veel meer mensen te bereiken en om te zorgen dat ook volgende generaties een band kunnen voelen met de natuur.

Naturaephobia

Ik geloof dat velen van ons lijden aan een heel gevaarlijke ziekte: vervreemding van de natuur, en dan zowel van de natuur in onszelf als van die buiten ons. In een ernstiger vorm komt het voor als naturaephobia: angst voor alles wat spontaan leeft en groeit, zonder door de mens te worden beheerst. Dit uit zich in de neiging tot uitroeien van 'onkruid', verdelging van 'ongedierde' en afschieten van 'schadelijk' wild.



Als excursieleider in de duinen kom ik als symptomen ook wel tegen: afkeer van lianen en andere klimplanten en opkomende angst als men geen huizen meer om zich heen ziet. Naar mijn overtuiging is één van de belangrijkste factoren bij het ontstaan van deze ziekte: gebrek aan positieve ervaringen in de natuur tijdens de jeugd.

Die vervreemding is een zichzelf versterkend proces: enerzijds zullen van de natuur vervreemde mensen de natuur gemakkelijker aantasten door autowegen, intensieve landbouw, industrie en stadsuitbreiding, waardoor er steeds minder natuur overblijft.

Natuurmonument als museum

Anderzijds zullen mensen met hart voor de natuur de laatste restjes ervan willen beschermen door ze voor publiek af te sluiten of slechts open te stellen onder een aantal beperkende voorwaarden, die het natuurbeleven, zeker voor kinderen maar ook voor volwassenen, ernstig kunnen frustreren. Alleen maar op de paden lopen en vanuit de verte kijken naar de natuur kan juist heel vervreemdend werken. Als ik aan deze enthousiaste natuurbeschermers vraag hoe het komt dat ze zo fanatiek zijn geworden, krijg ik meestal als antwoord dat ze in hun jeugd bloemen en bessen hebben geplukt, in bomen geklommen en hutten gebouwd, kortom al die dingen hebben gedaan die ze nu aan

anderen verbieden. Maar hoe kweken we dan een nieuwe generatie van enthousiaste natuurbeschermers?

Natuurbeleven met al onze zintuigen

Natuurbeleven moeten we kunnen doen met al onze zintuigen, met heel ons lichaam. Je moet natuur niet alleen maar bekijken, je moet ernaar luisteren, je moet er aan ruiken en van proeven, je moet het kunnen betasten met je handen, voelen met heel je lijf! Voor mij persoonlijk is het lijfelijk contact met bomen tijdens het boomklimmen altijd heel belangrijk geweest en negen jaar ervaring met schoolkinderen heeft mij geleerd dat dat voor bijna alle kinderen geldt. Het plukken van kruiden en paddestoelen in de natuur voor in de soep of van bessen voor in de jam zijn andere, heel belangrijke belevenissen, die een band met de natuur kunnen versterken.

Als we hier de juiste vorm weten te vinden bereiken we misschien uiteindelijk dat er in de toekomst minder wethouders zullen zijn die het benauwd krijgen omdat er in de natuur helemaal niets is en minder natuurbeheerders die vinden, dat er in hun terreinen niet in bomen geklommen en geen kruiden geplukt mogen worden.

Drs. G.J. de Bruyn
Zocherstraat 10
2321 EE Leiden